

ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมที่ปรากฏในคำสอนเรื่องทิศ 6
FUNCTIONAL STRUCTURALISM THEORY APPEARED IN
THE SIX DIRECTIONS TEACHING

1เสถียร ทังทองมะดัน

¹Sathien Tungthongmadan

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

sathienthong@hotmail.com

Received January 23, 2019; Revised February 30, 2019; Accepted June 2, 2019

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม 2) เพื่อศึกษาหลักคำสอนเรื่องทิศ 6 และ 3) เพื่อศึกษาทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมที่ปรากฏในหลักคำสอนเรื่องทิศ 6 เป็นการศึกษาเชิงเอกสาร จากการศึกษาพบว่า ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมอธิบายลักษณะของสังคม โดยตั้งอยู่บนสมมติฐานว่า สังคมเหมือนอินทรีย์ที่มีชีวิตอย่างหนึ่ง แต่เป็นสิ่งที่มีชีวิตระดับสูง ทฤษฎีนี้อธิบายความเป็นปีกแผ่นของสังคมว่า เนื่องด้วยส่วนประกอบต่างๆ ของสังคมที่มารวมกันเป็นโครงสร้างทางสังคม โดยแต่ละส่วนประกอบของสังคมทุกส่วนมีหน้าที่ต้องปฏิบัติ หลักคำสอนเรื่องทิศหก กล่าวถึงความสัมพันธ์ของบุคคลประเภทต่างๆ ที่ต้องเกี่ยวข้องสัมพันธ์ ดุจทิศที่อยู่รอบตัวจัดเป็น 6 ทิศ คือทิศเบื้องหน้า ทิศเบื้องขวา ทิศเบื้องหลัง ทิศเบื้องซ้าย ทิศเบื้องบน และทิศเบื้องล่าง ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมในหลักคำสอนเรื่องทิศ 6 สะท้อนให้เห็นระบบความสัมพันธ์เป็นระดับ การรักษาคุณภาพของความสัมพันธ์ การทำหน้าที่ของสมาชิกในสังคมเพื่อตอบสนองความต้องการ บุคคลอาจมีหลายบทบาทตามระดับความสัมพันธ์ สะท้อนให้เห็นสถาบันทางสังคม

คำสำคัญ : ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม, คำสอนเรื่องทิศ 6

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

Abstract

The purposes of this article were as follows: 1) to study the functional structuralism theory; 2) to study the teaching of six directions; and 3) to study the functional structuralism theory appeared in the teaching of six directions. This article was a documentary study. The results of this study were as follows. The functional structuralism theory described the characteristics of society based on the assumption that the society was like a living organism but a high level of organism. This theory explained social solidarity because of various components of society that came together as a social structure. Each component of the society was obliged to act according to its role. The teaching of six directions indicated the relationship of the various types of persons involved as the six surrounding directions including: to the front; to the back; to the right; to the left; to the above; and to the below. The functional structuralism theory appeared in the teaching of six directions reflected: the stratified relationship system; maintenance of balanced relationship; and action according to the role of members to respond the needs of society. Persons might have several roles based on the level of relationship that reflected social institutions.

Keywords: Functional Structuralism Theory, the Teaching of Six Directions

บทนำ

หลักคำสอนในพระสุตตันตปิฎก มีเนื้อหาที่หลากหลายไม่ว่าจะเป็นด้านประวัติศาสตร์ ปรัชญาศาสนา พระพุทธเจ้าได้แสดงพระสูตรไว้แก่บุคคลต่างๆในโอกาสและเวลาต่างๆ เมื่อพระองค์ปรินิพพาน พระสาวกทั้งหลายได้ร้อยกรองหลักคำสอนของพระองค์ไว้เป็นหมวดหมู่ ต่อมาเมื่อการศึกษาพระไตรปิฎกในเชิงวิชาการมากขึ้น ได้มีการศึกษาเนื้อหาของพระไตรปิฎก บูรณาการเชื่อมโยงกับศาสตร์สมัยใหม่ ไม่ว่าจะเป็นวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ ซึ่งเป็นลักษณะการศึกษาเชิงตีความ ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาโดยนำแนวคิด ทฤษฎีของศาสตร์สมัยใหม่ ไปศึกษาเนื้อหาที่ปรากฏในพระไตรปิฎก หรือนำเนื้อหาจากพระไตรปิฎก มาศึกษาเชื่อมโยงกับศาสตร์สมัยใหม่ บรรดาศาสตร์สมัยใหม่ที่กล่าวมา สังคมศาสตร์เป็นศาสตร์ใหญ่ศาสตร์หนึ่งที่นิยมนำมาศึกษากัน สังคมศาสตร์ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับสังคมมนุษย์ โดยแยกการศึกษาเป็นสาขาต่างๆ เช่น สังคมวิทยา มานุษยวิทยา ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ วิชาสังคมวิทยา เป็นการศึกษาเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ของบุคคลในสังคม คนที่อยู่ร่วมกันในสังคม มีการปฏิสัมพันธ์ หรือเกี่ยวเนื่องกัน

ตามสถานภาพและบทบาท ที่แต่ละคนมี บทความนี้ ต้องการนำเสนอเสนอหลักคำสอนเรื่องทศ 6 ที่ปรากฏในสังคาลกสูตร โดยนำมาศึกษากับทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม ในทางสังคมวิทยา โดยมีประเด็นในการศึกษาคือ 1) ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมในทางสังคมวิทยา 2) หลักคำสอนเรื่องทศ 6 และ 3) ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมที่ปรากฏในคำสอนเรื่องทศ 6

ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมในทางสังคมวิทยา

ในประเด็นนี้จะกล่าวถึง 3 เรื่องคือ ความหมายของทฤษฎี ความหมายของทฤษฎีทางสังคมวิทยา และแนวคิดทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม

ก) ความหมายของทฤษฎี

คำว่า ทฤษฎี (Theory) มีผู้ให้นิยามความหมายหลายอย่าง เช่น

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2536 : 11) นิยามว่า ในระดับพื้นฐานที่สุดและสั้นที่สุด ทฤษฎีคือ คำบรรยาย (Description) เหตุการณ์หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ในระดับสูงขึ้นไป ทฤษฎี หมายถึง คำอธิบาย (Explanation) สิ่งใดๆ หรือปรากฏการณ์ใดๆ

William J. Goode และ Paul K. Hatt นิยามทฤษฎีว่า เป็นการคาดคะเนผลของ เหตุการณ์หรือสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งที่กำหนดไว้ ซึ่งเมื่อได้รับการพิสูจน์ทดลองจะกลายเป็น ข้อเท็จจริง (Fact)

Nicolas S. Timasheff นิยามทฤษฎีว่า เป็นข้อเสนอหรือประพจน์ โดยมีความสอดคล้องกับเงื่อนไข ดังนี้ (1) ข้อเสนอจะต้องดำเนินไปตามแนวคิดที่มีการอธิบายอย่างถูกต้อง (2) ข้อเสนอจะต้องประสานสอดคล้องกัน (3) ข้อเสนอจะต้องสามารถให้คำอธิบายแก่ข้อสรุปที่ใช้เป็นกฎได้ทั่วไป (4) ข้อเสนอจะต้องมีความเป็นจริงใช้ประโยชน์ได้ และใช้เป็นแนวทางในการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมต่อไป

จากนิยามดังกล่าวพอสรุปได้ว่า คำว่า ทฤษฎี หมายถึง กลุ่มความคิดที่มีเหตุผล ซึ่งได้มาจากการศึกษาอย่างเป็นระบบ และมีจุดมุ่งหมายเพื่ออธิบายเรื่องราวหรือเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นอย่างมีเหตุผล กลุ่มความคิดที่ได้รับการยอมรับเป็นทฤษฎีนั้น อาจจะเป็นการแสดง กฎเกณฑ์ ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งสองสิ่งหรือมากกว่านี้ และได้ผ่านกระบวนการทดสอบอย่าง น่าเชื่อถือ เช่น ทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์ นอกจากนี้ก็อาจจะเป็นการอธิบายอย่างมีเหตุผลเกี่ยวกับ ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม เช่น ทฤษฎีทางสังคมและทฤษฎีทางปรัชญา

ข) ความหมายของทฤษฎีทางสังคมวิทยา

ทฤษฎีทางสังคมวิทยา หมายถึง คำอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมตามหลักเหตุผลและ แสดงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของปรากฏการณ์นั้นอย่างเป็นระบบ จนสามารถพิสูจน์

ความจริงได้ ทฤษฎีทางสังคมวิทยาได้รับการยอมรับว่าเป็นทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์อย่างหนึ่ง โดยมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีทางสังคม และความคิดทางสังคม คำแรกมีขอบเขตกว้างขวาง ครอบคลุมเรื่องของคนและความสัมพันธ์ระหว่างคนอย่างมีเหตุผล รวมทั้งระบบความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่างๆ ในสังคม เช่น คนต่อคน คนกับกลุ่ม และคนกับสภาพสิ่งแวดล้อม ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต

ส่วนคำหลัง หมายถึงความคิดของคน ซึ่งคนเป็นผู้คิดและเป็นไปในลักษณะเพื่อมวลมนุษย์ ความคิดนั้นคงอยู่มีผู้รับรู้และช่วยถ่ายทอดสืบมา โดยส่วนใหญ่ความคิดทางสังคม จะเป็นการคิดเกี่ยวกับการสอบถามข้อสงสัยหรือปัญหาต่างๆ ทางสังคมของบุคคล ไม่ว่าจะเป็นเรื่องในอดีตหรือปัจจุบันและความคิดทางสังคมนี้เป็นผลการคิดร่วมกันของผู้ที่อยู่อาศัยหรือสัมพันธ์เกี่ยวกับปัญหาต่างๆ รอบตัว (E Mory S.Bogardus, The Development of Social Thought, (New York : David Mackay Company 1968), p.3) ความคิดทางสังคมนี้มักจะเกี่ยวกับเรื่องจักรวาล ปรัชญา ตัวเอง เพื่อนมนุษย์ หรือชีวิตในสังคมมนุษย์ ศาสนา และหลักศีลธรรมทั่วไป และถือเป็นสาขาหนึ่งแห่งความคิดของมนุษย์ (จันทน์ อติวัฒน์สิทธิ์, 2548 : 39)

ค) ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม

ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม เป็นทฤษฎีหลักที่ได้รับความนิยมมากที่สุดทฤษฎีหนึ่งของสังคมวิทยา ทฤษฎีนี้มีรากฐานมาจากความคิดของเอมิล เดอร์ไกน์ (Emile Durkheim) นักสังคมวิทยาชาวฝรั่งเศส โบริสลาฟ มาลินอฟสกี (Bronislav Malinowski) นักมานุษยวิทยาชาวอังกฤษ เชื้อสายโปแลนด์ และ เอ.อาร์.รัตคลิฟฟ์บราวน์ (A.R. Radcliffe Brown) ต่อมาได้รับการพัฒนาจากทัลคอตต์ เพอร์สันส์ (Talcott Persons) และ โรเบิร์ต เค.เมอร์ตัน (Robert K. Merton) นักสังคมวิทยาชาวเยอรมัน ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมได้รับความนิยมและแพร่กระจายไปในหมู่นักสังคมวิทยาทั่วโลก จนกลายเป็นทฤษฎีแม่บท ซึ่งใช้วิเคราะห์สังคมและองค์ประกอบต่างๆ ของสังคมอย่างมีเหตุผล

สาระสำคัญของทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ มีดังนี้

(1) ทฤษฎีนี้มองสังคมว่าเป็นระบบหนึ่ง ซึ่งประกอบด้วยส่วนต่างๆ ที่สัมพันธ์ซึ่งกันและกัน โดยหน้าที่

(2) ระบบสังคมมีขอบเขตแน่นอน มีระเบียบ ควบคุมตนเอง มีกระบวนการรักษาบูรณาการภายในระบบและมีแนวโน้มที่ส่วนต่างๆ พึ่งพาอาศัยกันจนสามารถรักษาคุณภาพของสังคมไว้ได้

(3) ส่วนประกอบของสังคม คือโครงสร้างทางสังคม ได้แก่สถาบันต่างๆ ซึ่งมีกลุ่มบทบาทที่มั่นคงแน่นอน บัญญัติออกมาเพื่อสนองความต้องการทางสังคมบางประการ

(4) สังคมเปรียบเสมือนอินทรี มีความต้องการในสิ่งที่จำเป็นต่อการดำรงอยู่ เมื่อสนองได้แล้ว สังคมจะสามารถดำรงอยู่ได้ แต่ส่วนของสังคมเหมือนอวัยวะต่างๆ ของอินทรี มีบทบาทหน้าที่ต่างกัน แต่พึ่งพาอาศัยกัน และมีคุณภาพที่สามารถรักษาไว้ได้

(5) โดยที่สังคมเป็นระบบที่ต้องการความจำเป็นเพื่อการดำรงอยู่ สังคมจึงต้องมีโครงสร้างเพื่อเป็นหลักประกันให้มีการพึ่งพา มีคุณภาพ และมีการมีชีวิตอยู่รอด

พระมหาสุทิตย์ อากาศโร ได้สรุปลักษณะสำคัญของทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ ในมุมมองของการเปลี่ยนทางสังคมไว้ว่า สังคมทั้งหมดเป็นระบบหนึ่งที่ว่าแต่ละส่วนจะมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน ความสัมพันธ์คือสิ่งที่สนับสนุนซึ่งกันและกันอย่างเห็นเหตุเป็นผล ระบบสังคมเป็นการเคลื่อนไหวเข้าสู่ความสมดุล การปรับความสมดุลของระบบจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในระบบตามไป ด้วยความต่อเนื่องของกระบวนการของข่าวสารจากภายในและภายนอก(พระมหาสุทิตย์ อากาศโร, 2559 : 49)

กล่าวโดยสรุป ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยามอธิบายลักษณะของสังคม โดยตั้งอยู่บนสมมติฐานว่า สังคมเหมือนอินทรีที่มีชีวิตอย่างหนึ่ง แต่เป็นสิ่งที่มีความมีชีวิตระดับสูง ละได้เชื่อว่า ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ เพราะมีข้ออธิบายความเป็นปีกแผ่นของสังคมว่า เนื่องด้วยส่วนประกอบต่าง ๆ ของสังคมที่มารวมกันเป็นโครงสร้างทางสังคม โดยแต่ละส่วนประกอบของสังคมทุกส่วนมีหน้าที่ต้องปฏิบัติ ส่วนประกอบหลักของสังคมคือสถาบันครอบครัว สถาบันการเมือง การปกครอง สถาบันเศรษฐกิจ สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา นอกจากนี้ก็มีส่วนประกอบย่อยที่พัฒนามาจากสถาบันดังกล่าวออกไปอีก ซึ่งปฏิบัติหน้าที่เป็นเอกเทศปลีกย่อยออกไปตามความถนัดของตนเอง และตามแต่สภาพของสังคมจะเป็นตัวกำหนดในที่สุด

หลักคำสอนเรื่องทศ 6

หลักคำสอนเรื่องทศ 6 ปรากฏอยู่ในหมวดที่ 3 ซึ่งว่าด้วยเรื่องการปิดป้องทศทั้ง 6 การปิดป้องทศทั้ง 6 ในที่นี้หมายถึง การปิดช่องว่างระหว่างตนกับผู้ที่เกี่ยวข้อง คือการสร้างความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ โดยมีตัวเราเป็นศูนย์กลาง ปกปิดในที่นี้คือการไม่ให้ความบกพร่องนั่นเอง เรียกเป็นภาษาทางพระพุทธศาสนาว่า ทั้ง 6 ทศ ในสังคาลสูตรได้กล่าวถึงทศ 6 และบทบาทหน้าที่ของการกระทำร่วมกันของบุคคลที่ปรากฏอยู่ในทศทั้ง 6 ดังนี้ (ที.ปา. (บาลี) 11/266-272/164-166, (ไทย) 11/266-272/212-216. ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน ที.ปา.อ. 266-273/144-150)

ทศหก บุคคลประเภทต่างๆ ที่เราต้องเกี่ยวข้องสัมพันธ์ ดุจทศที่อยู่รอบตัวจัดเป็น 6 ทศ ดังนี้ 1) ปุรัตถิมทิส ทศเบื้องหน้า ได้แก่ บิดา มารดา 2) ทักขินทิสทศเบื้องขวา ได้แก่ ครูอาจารย์

3) ปัจฉิมทิส ทิศเบื้องหลัง ได้แก่ สามิภรรยา 4) อุตฺตรทิส ทิศเบื้องซ้าย ได้แก่ มิตรสหาย 5) อุปริมทิส ทิศเบื้องบน ได้แก่ พระสงฆ์ สมณพราหมณ์ และ 6) เหมฐิมทิส ทิศเบื้องล่าง ได้แก่ ลูกจ้างกับ นายจ้าง

บทบาทหน้าที่ของบุคคลในแต่ละทิศ

1. **ปุรัถิมทิส** ทิศเบื้องหน้า ได้แก่ บิดา มารดา มารดาบิดาอนุเคราะห์บุตรธิดา ดังนี้ ห้ามปรามจากความชั่ว ให้ตั้งอยู่ในความดี ให้ศึกษาศิลปวิทยา หากผู้ครองที่สมควรให้ มอบทรัพย์สินสมบัติให้ในโอกาสอันสมควร ส่วนบุตรธิดาพึงบำรุงมารดาบิดา ดังนี้ ท่านเลี้ยงเรามาแล้วเลี้ยงท่านตอบ ช่วยทำกิจของท่าน ดำรงวงศ์สกุล ประพฤติตนให้เหมาะสมกับความเป็นทายาท เมื่อท่านล่วงลับไปแล้วทำบุญอุทิศให้ท่าน

2. **ทักษิณทิส** ทิศเบื้องขวา ได้แก่ ครูอาจารย์ ครูอาจารย์อนุเคราะห์ศิษย์ ดังนี้ ฝึกฝนแนะนำให้เป็นคนดี สอนให้เข้าใจแจ่มแจ้ง สอนศิลปวิทยาให้สิ้นเชิง ยกย่องให้ปรากฏในหมู่เพื่อน สร้างเครื่องคุ้มกันภัยในสารทิส ส่วนศิษย์พึงบำรุงครูอาจารย์ ดังนี้ ลูกต้อนรับแสดงความเคารพ เข้าไปหา ใฝ่ใจเรียน ประณินับดี เรียนศิลปวิทยาโดยเคารพ

3. **ปัจฉิมทิส** ทิศเบื้องหลัง ได้แก่ สามิภรรยาสามิพึงบำรุงภรรยา ดังนี้ ยกย่องสมฐานะภรรยา ไม่ดูหมิ่น ไม่นอกใจ มอบความเป็นใหญ่ในงานบ้านให้ หาเครื่องประดับมาให้เป็นของขวัญตามโอกาส ส่วนภรรยาอนุเคราะห์สามี ดังนี้ จัดงานบ้านให้เรียบร้อย สงเคราะห์ญาติมิตรทั้งสองฝ่ายด้วยดี ไม่นอกใจ รักษาสมบัติที่หามาได้ ขยันไม่เกียจคร้านในงานทั้งปวง

4. **อุตฺตรทิส** ทิศเบื้องซ้าย ได้แก่ มิตรสหาย พึงบำรุงมิตรสหาย ดังนี้ เผื่อแผ่แบ่งปัน พุดจามีน้ำใจ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีตนเสมอร่วมสุขร่วมทุกข์ด้วย ซื่อสัตย์จริงใจต่อกัน ส่วนมิตรสหายอนุเคราะห์ตอบ ดังนี้ เมื่อเพื่อนประมาทช่วยรักษาป้องกัน เมื่อเพื่อนประมาท ช่วยรักษาทรัพย์สินสมบัติของเพื่อน ในคราวมีภัย เป็นที่พึ่งได้ ไม่ละทิ้งในยามทุกข์ยาก นับถือตลอดถึงวงศ์ญาติของมิตร

5. **อุปริมทิส** ทิศเบื้องบน ได้แก่ พระสงฆ์ สมณพราหมณ์ คฤหัสถ์พึงบำรุงพระสงฆ์ ดังนี้ จะทำอะไรก็ทำด้วยเมตตา จะพูดสิ่งใดก็พูดด้วยเมตตา จะคิดสิ่งใด ก็คิดด้วยเมตตา ต้อนรับด้วยความเต็มใจ อุปลัมภด้วยปัจจัย 4 ส่วนพระสงฆ์อนุเคราะห์คฤหัสถ์

ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมในหลักคำสอนเรื่องทิศ 6

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมเป็นทฤษฎีที่อธิบายเรื่องการทำหน้าที่ของสมาชิกในสังคม การปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกในสังคมนั้น ขึ้นอยู่กับสถานภาพและบทบาทของแต่ละคน ทุกคนมีความสัมพันธ์กัน ปฏิบัติหน้าที่ต่อกันอย่างสัมพันธ์ สมาชิกซึ่งถือว่า

เป็นหน่วยหนึ่งของสังคม มีความสำคัญและสัมพันธ์กับหน่วยต่าง ๆ ไม่มากก็น้อย โดยมีสถานภาพและบทบาทเป็นตัวกำหนด มีเป้าหมายคือการรักษาความสมบูรณ์ภาพและคุณภาพของสังคม

หลักคำสอนเรื่องทศ 6 เป็นหลักปฏิบัติเพื่อปกปิดทศ ในความหมายว่า เป็นหลักปฏิบัติเพื่อปกปิดความบกพร่องแห่งความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล หากบุคคลปฏิบัติต่อกันอย่างถูกต้องสัมพันธ์แล้ว ชื่อว่าได้ปกปิดความบกพร่องเอาไว้ หากกล่าวถึงสมาชิกทางสังคมที่ปรากฏในเรื่องทศ 6 จะจัดเป็นคู่ได้ 6 คู่คือ

คู่ที่ 1 มารดาบิดา	กับ	บุตร
คู่ที่ 2 ครูอาจารย์	กับ	ลูกศิษย์
คู่ที่ 3 มิตรสหาย	กับ	มิตรสหาย
คู่ที่ 4 สามี	กับ	ภรรยา
คู่ที่ 5 นายจ้าง	กับ	ลูกจ้าง
คู่ที่ 6 สมณะพราหมณ์	กับ	พุทธศาสนิกชน

แนวคิดเรื่องทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ในหลักคำสอนเรื่องทศ 6 สามารถมองได้ ดังนี้

1. ระบบความสัมพันธ์เป็นระดับ คำสอนเรื่องทศ 6 แสดงให้เห็นความเป็นระบบของสังคม นั่นคือระบบความสัมพันธ์แบบเป็นระดับ จากการที่จัดเป็นคู่ ๆ 6 คู่ จะเห็นความสัมพันธ์กันในระดับต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับใกล้ชิดตัวเรามากที่สุด คือระดับครอบครัว (คู่ที่ 1) จนถึงระดับที่อยู่ในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ (ตั้งแต่คู่ที่ 3-6) แต่ละคู่จะทำหน้าที่ต่อกัน ที่เรียกว่า ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social Reaction) การทำหน้าที่ต่อกันทำให้มองเห็นสถานภาพและบทบาทที่อยู่ในแต่ละคน คำว่าเป็นระดับในที่นี้ ยึดเอาตัวเราเป็นศูนย์กลาง ระดับความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดตัวมนุษย์มากที่สุดคือ ระดับครอบครัว แล้วขยายออกมาเป็นระดับสังคม ระบบความสัมพันธ์เหล่านี้เป็นไปได้ ตามสถานภาพและบทบาท หากเปรียบเทียบระบบความสัมพันธ์แบบเป็นระดับต่างๆ นี้เหมือนกับการดำเนินชีวิตแล้ว จะมองเห็นว่า ชีวิตของมนุษย์มีพัฒนาการความสัมพันธ์ในระดับต่างๆ คือ ช่วงเกิดมาต้องมีความสัมพันธ์กับครอบครัว ในฐานะที่เป็นลูก เติบโตมาพอจะเข้าเรียนได้ ก็มีความสัมพันธ์กับโรงเรียนหรือสถานศึกษา ในฐานะเป็นผู้เรียน หรือศิษย์ ในขณะที่เรียนก็มีเพื่อน ก็เป็นความสัมพันธ์ระดับเพื่อน เมื่อเรียนจบแล้ว ทำการงานประกอบอาชีพ ก็มีความสัมพันธ์กับระบบนายจ้าง ลูกจ้าง พอแต่งงานมีครอบครัว ก็มีความสัมพันธ์แบบสามีภรรยา เมื่อล่วงกาลผ่านวัย ชีวิตต้องการความสงบ หรือชีวิตที่ต้องมีสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ หรือมีศาสนาเป็นที่นับถือแล้ว ก็มีความสัมพันธ์ทางด้านศาสนา ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า บุคคลจะต้องผ่านการมีความสัมพันธ์ระดับต่าง ๆ (ทั้ง 6 คู่) ตามที่กล่าวมาแล้วอย่างแน่นอน

2. การรักษาคุณภาพของความสัมพันธ์ คำสอนเรื่องทิศ 6 กล่าวถึงขอบเขตของสังคัมสังคัมในที่นี้ไม่ได้บอกว่าเป็นสังคัมใดสังคัมหนึ่ง แต่หมายถึงสังคัมที่มีความสงบสุข สังคัมที่มีความเป็นสังคัมอย่างสมบูรณ์ หรือเป็นสังคัมที่มีมนุษยสัมพันธ์กันอย่างไม่หยุดยั้ง กล่าวถึงระเบียบวินัยของสังคัม หลักปฏิบัติในทางสังคัม อย่างที่กล่าวมาแล้วว่า ความสัมพันธ์ของบุคคลทั้ง 6 คู่ แต่ละคู่จะมีหลักที่ปฏิบัติต่อกัน หลักปฏิบัติเหล่านี้มาจากคำสอนทางพระพุทธศาสนา วางไว้เป็นแนวทางเพื่อรักษาความเป็นสังคัมเอาไว้ หลักปฏิบัติเหล่านี้ก็เป็นตัวกำหนดสถานภาพและบทบาทของบุคคลที่มีความสัมพันธ์แต่ละคู่ด้วย การที่แต่ละคู่ปฏิบัติตามหลักคำสอน หรือทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์แล้ว ก็จะทำให้สังคัมนั้นคงคุณภาพความเป็นสังคัมเอาไว้อย่างยาวนาน เพราะตราบใดที่ยังมีมนุษย ์ ตราบนั้นก็ยังจะมีสังคมอยู่ตราบนั้น

3. การทำหน้าที่ของสมาชิกในสังคัมเพื่อตอบสนองความต้องการ ความต้องการในที่นี้มองในรูปของผลประโยชน์ที่จะพึงได้รับก็ได้ หรือความเป็นปึกแผ่นหรือเป็นระเบียบในสังคัมก็ได้ จัดเป็นความต้องการทั้งสิ้น สมาชิกแต่ละคู่ ทำหน้าที่ต่อกันต่างก็มีความต้องการหรือจุดมุ่งหมายคนละอย่าง เช่น

มารดาบิดา เลี้ยงดูบุตรก็เพื่อให้เจริญเติบโตเป็นคนดีของสังคัม จึงสนับสนุนให้ศึกษาเล่าเรียน อย่างที่คนไทยสมัยก่อน มักจะส่งสอนลูกหลานให้ตั้งใจเรียน เพื่อจะได้เป็นเจ้าของคนนายคน หรือให้ตั้งใจเรียนเพื่อจะได้มีงานทำ เลี้ยงตัวเองในอนาคต เป็นต้น ส่วนคนผู้เป็นบุตรก็ทำหน้าที่ต่อมารดาบิดาเพื่อแสดงออกซึ่งความกตัญญูทเวที โดยเฉพาะในบริบททางสังคัมของไทยแล้ว จะเห็นว่า บุตรที่ไม่เลี้ยงดูมารดาบิดาก็จะถูกสังคัมประณามว่าเป็นคนเนรคุณ เป็นต้น

สมาชิกของสังคัมทุกระดับ (ทั้ง 6 คู่) ต่างมีจุดมุ่งหมายในการทำตามหน้าที่ของตนเองแตกต่างกัน เช่น พ่อแม่เลี้ยงดูบุตร เพื่อให้บุตรมีอนาคต เลี้ยงตัวเองได้ บุตรเลี้ยงดูพ่อแม่ เพื่อแสดงความกตัญญู หรือเพื่อจะได้รับทรัพย์มรดกครูสอนหนังสือแก่ลูกศิษย์เพื่อให้ลูกศิษย์มีความรู้ หรือเพื่อให้ได้ค่าจ้างมาเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินชีวิต ศิษย์ เรียนหนังสือ เพราะอยากมีวิชาความรู้ นำไปเลี้ยงตัวเองในอนาคต เป็นต้น ความต้องการหรือเป้าหมายของแต่ละคน แม้จะแตกต่างกัน แต่ก็มีจุดหมายเดียวกันคือ เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง

4. บุคคลอาจมีหลายบทบาทตามระดับความสัมพันธ์ คำสอนเรื่องทิศ 6 แม้จะกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลไว้ 6 คู่ แต่ไม่ได้หมายความว่า แต่ละคู่จะมีความสัมพันธ์เฉพาะคู่ของตนเองเท่านั้น แต่ยังมีความสัมพันธ์กับคู่ต่าง ๆ ด้วย ความสัมพันธ์เหล่านี้ขึ้นอยู่กับกาลเทศะที่แตกต่างกัน เพราะถ้าเราเกี่ยวข้องกับสังคัมมากเท่าไร เราก็มียิ่งมีบทบาทมากขึ้นเท่านั้น ความสัมพันธ์หลายบทบาทนี้เกิดขึ้นได้ 2 ลักษณะคือ

ลักษณะที่ 1 เกิดขึ้นในระยะเวลาไม่นาน บางทีในหนึ่งวันบางคนอาจจะมีหลายบทบาท เช่น นายเขียวอยู่บ้าน แสดงบทบาทของพ่อแม่ พ่อไปสอนหนังสือ แสดงบทบาทของครูอาจารย์ ตอนกลางวันพาเพื่อนไปทานข้าว แสดงบทบาทของมิตรสหาย กลับมาถึงบ้านแสดงบทบาทของพ่อแม่และสามีภรรยา ตอนเย็น ทานอาหารเสร็จแล้ว ไปไหว้พระสวดมนต์ที่วัด แสดงบทบาทของพุทธศาสนิกชน แล้วก็กลับมานอนที่บ้าน จากตัวอย่างนี้จะเห็นว่า บทบาทของนายเขียวในหนึ่งวันเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเทศะ แน่นนอนว่า เมื่อบทบาทเปลี่ยนไป การกระทำก็ต้องเปลี่ยนไปตามบทบาท เช่น เมื่อเป็นครู เขาก็มีบทบาทในการสอน เมื่อเป็นสามีก็มีบทบาทในการดูแลเอาใจใส่ภรรยา

ลักษณะที่ 2 เกิดขึ้นในระยะเวลาต่อเนื่องทั้งชีวิต การกล่าวเช่นนี้เป็นการกล่าวถึงพัฒนาของมนุษย์ที่อยู่ในสังคมนั่นเองคน ๆ หนึ่งเกิดมามีชีวิตอยู่ในสังคม ย่อมจะต้องผ่านกระบวนการต่างๆ ทางสังคมทุก ๆ ช่วงของการเจริญเติบโต เขาย่อมต้องเกี่ยวข้องกับสังคม เมื่อเกี่ยวข้องกับสังคม สถานภาพและบทบาท ย่อมจะต้องเปลี่ยนไปด้วยเสมอ เช่น เมื่อเป็นเด็ก มีบทบาทเป็นลูก เข้าโรงเรียน มีบทบาทเป็นนักเรียน คบหาเพื่อนฝูง ก็มีบทบาทของเพื่อน เมื่อเรียนจบเข้าทำงาน เช่นงานบริษัท ก็มีบทบาทของลูกจ้าง แต่งงานมีครอบครัว ก็มีบทบาทของสามี ดังนั้น ทุกช่วงของชีวิตทุก ๆ คนจึงมีบทบาทที่หลากหลาย และต้องแสดงไปตามบทบาทนั้นๆ จึงมักมีคำกล่าวว่า โลกนี้คือละคร

5. ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมสะท้อนให้เห็นสถาบันทางสังคม

คำสอนเรื่องทศ 6 เป็นหลักคำสอนที่กล่าวถึงเรื่องสถาบันทางสังคมหรือสะท้อนแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องสถาบันทางสังคม ปรากฏแนวคิดเกี่ยวกับสถาบันทางสังคม 4 สถาบัน ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันเศรษฐกิจ สถาบันศาสนา ในที่นี้จะขอกกล่าวเพียงประเด็นสถาบันครอบครัว

สถาบันครอบครัว

สถาบันครอบครัว เป็นสถาบันแรกของสังคมมีบทบาทในการเลี้ยงดูสมาชิกที่เกิดมาให้มีชีวิตอยู่รอด ครอบครัวจึงหมายถึงกลุ่มบุคคลกลุ่มหนึ่ง ประกอบด้วยบิดามารดาและบุตร ซึ่งอาจจะสืบจากสายโลหิตหรือจากการรับเป็นบุตรบุญธรรมก็ได้ ตามหลักของพระพุทธศาสนา สถาบันครอบครัวจะดำรงเป็นองค์ประกอบหนึ่งแห่งโครงสร้างสังคมอย่างมั่นคงอยู่ได้ ก็โดยอาศัยสมาชิกอันเป็นส่วนประกอบของครอบครัว แต่ละคนปฏิบัติหน้าที่ของตนเองอย่างเหมาะสม

ครอบครัวประกอบด้วย สามีภรรยาและเมื่อมีบุตร สามีภรรยาเปลี่ยนสภาพเป็นบิดามารดา การเป็นครอบครัวที่สมบูรณ์ต้องมีสมาชิกครบบริบูรณ์ คือมีบิดา มารดา และบุตร ครอบครัวที่ไม่มีบุตร และ/หรือขาดบิดาหรือมารดาคนใดคนหนึ่งไม่ถือว่าเป็นครอบครัวที่สมบูรณ์

จุดเริ่มต้นของครอบครัว คือการแต่งงานระหว่างชายหญิง การที่ชายและหญิงจะแต่งงานกัน เพราะเหตุปัจจัย 2 ประการ คือ

(1) ความรักความปรารถนาจะเป็นคู่ครองซึ่งกันและกันตลอดทุกชาติ
 (2) ความเห็นอกเห็นใจกันในชาติปัจจุบัน ซึ่งข้อนี้เกี่ยวเนื่องด้วยการสงเคราะห์ช่วยเหลือของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง รวมทั้งการทำความดีของฝ่ายหนึ่ง จนฝ่ายหนึ่งเห็นอกเห็นใจยอมรับเป็นคู่ครอง โดยครอบครัวที่มั่นคงเริ่มต้นจากคู่แต่งงาน ซึ่งจะต้องมีความรัก ความเข้าใจกันเป็นเบื้องต้นและมีคุณสมบัติหลายอย่างที่เหมาะสม ดังปรากฏในหลักคำสอนเรื่อง **สมชีวิธรรม** 4 ประการ อันประกอบไปด้วย

(1) **สมสัทธา** มีศรัทธาเสมอสมกัน กล่าวคือมีความเคารพนับถือในศาสนาอย่างเดียวกัน หรือมีหลักการปฏิบัติในแนวเดียวกัน หรืออย่างน้อยก็ปรับเข้าหากันได้

(2) **สมศีลา** มีศีลเสมอสมกัน กล่าวคือมีความประพฤติปฏิบัติ มีคุณธรรมจริยธรรม กิริยามารยาท สอดคล้องไปด้วยกันได้

(3) **สมจาคา** มีจาคะเสมอสมกัน กล่าวคือ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โอบอ้อมอารี มีใจกว้าง มีความเสียสละ ไม่ขัดแย้งกัน พร้อมจะช่วยเหลือผู้อื่นเหมือนกัน

(4) **สมปัญญา** มีสติปัญญา สมเสมอสมกัน มีเหตุผลพอๆ กัน เข้าใจกันดี พุดจากันรู้เรื่องและยอมรับฟังเหตุผลของกันและกัน คู่แต่งงานจะมีชีวิตคู่ในครอบครัวยั่งยืน จะต้องมีความลักษณะเหมาะสมกันในเรื่องที่สำคัญทั้ง 4 เรื่องนี้ เมื่อแต่งงานเป็นคู่ครองโดยสมบูรณ์ มีสิทธิต่อกันในฐานะเป็นสามีภรรยาแล้ว ทั้งคู่จะต้องมีบทบาทหน้าที่ต่อกันอย่างเหมาะสม (ที.ปา. 11/269/165.)

หน้าที่ของมารดาบิดาที่มีต่อบุตร

บุรุษสตรีที่ได้แต่งงานเป็นสามีภรรยากันเมื่อมีบุตร ไม่ว่าจะ เป็นบุตรสายโลหิต หรือบุตรบุญธรรมย่อมเปลี่ยนแปลงสถานภาพเป็นมารดาบิดา และจะต้องปฏิบัติหน้าที่ต่อบุตร ดังนี้

1) หน้าที่เอาใจใส่และเข้าใจบุตร

บิดามารดาจะต้องรู้จักลักษณะและพฤติกรรมของบุตร ตามหลักพระพุทธศาสนา บุตรมี 3 ประเภทคือ ก) อภิชาติบุตร ข) อนุชาติบุตร และ ค) อวชาติบุตร **อภิชาติบุตร** คือบุตรที่ยิ่งกว่าบิดามารดา เป็นบุตรที่สูงส่งกว่าบิดามารดาทางด้านคุณธรรมและจริยธรรม และมีความรู้ความสามารถทางสติปัญญาสูงส่งกว่าบิดามารดา ในแง่สังคม อาจจะรวมถึงบุตรที่มีสถานภาพทางสังคมสูงกว่าบิดามารดา **อนุชาติบุตร** คือบุตรที่เสมอด้วยบิดามารดา ทางด้านคุณธรรมและจริยธรรม ในระดับสังคม เป็นบุตรที่มีสถานภาพทางสังคม เท่าเทียมหรือเสมอสมกันกับมารดาบิดา ระดับสติปัญญาและความรู้ ความสามารถก็ไม่เกินไปกว่าบิดามารดา **อวชาติบุตร** คือบุตรที่ต่ำต้อย

กว่ามารดาบิดาในทุกด้าน แม้จะได้รับการฝึกอบรมหรือพัฒนาอย่างเต็มที่ ก็ไม่สามารถเจริญก้าวหน้าเท่าเทียมกับบิดามารดาได้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องทางสติปัญญา ทางคุณธรรมหรือทางสถานภาพสังคม

บิดามารดาโดยทั่วไป ประารถจะมีบุตรที่เป็นอภิชาติบุตร หรืออย่างน้อยก็อนุชาติบุตร แต่ไม่ปรารถนาบุตรที่เป็นอวชาติบุตร เพราะอวชาติบุตรไม่นำความยินดี ความภาคภูมิใจและความสุขมาสู่บิดามารดา มีแต่จะนำความทุกข์ ความเดือดร้อนมาสู่บิดามารดา และวงศ์ตระกูล เพราะฉะนั้น มารดาบิดาจึงให้การศึกษากับบุตรให้เป็นบุตรชนิดที่ประเสริฐที่สุด

2) หน้าที่อบรมเลี้ยงดูบุตร

บิดามารดาจะได้ชื่อว่าเป็นมารดาบิดาอย่างแท้จริง ก็ต่อเมื่อได้อบรมเลี้ยงดูบุตรที่เกิดมาตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้ (1) ห้ามปรามและป้องกันจากความชั่ว รวมทั้งห้ามปรามและป้องกันมิให้บุตรเกี่ยวข้องกับแหล่งความชั่วทุกประเภท (2) ดูแลฝึกอบรมให้บุตรตั้งอยู่ในความดี กล่าวคือให้บุตรทำแต่ความดีงาม และมีความเชื่อฟังต่อคำแนะนำสั่งสอนของวิญญูชนและกัลยาณชนทั้งหลาย (3) ให้บุตรได้มีการศึกษาศิลปวิทยา เพื่อให้มีความรู้และมีทักษะในการประกอบอาชีพการงานที่สุจริต สามารถเลี้ยงตนเองและครอบครัวของตนเองได้เมื่อมีคู่ครองและมีบุตรของตนเองในอนาคต (4) เป็นธุระจัดการในเรื่องคู่ครองที่เหมาะสมแก่บุตรในเวลาอันสมควรที่บุตรจะมีคู่ครองรวมทั้งให้คำแนะนำแก่บุตรในการเลือกคู่ครองที่เหมาะสม (5) มอบทรัพย์สมบัติ (ที่มี) ให้แก่บุตร เมื่อถึงโอกาสอันสมควรมอบให้เหมาะสมและเป็นธรรม (ที่.ปา.11/266/164.)

3) หน้าที่ในการรักษาครอบครัวให้มั่นคงและเป็นสุข

บิดามารดาถือว่าเป็นหัวหน้าของครอบครัว จึงมีหน้าที่สำคัญยิ่งในการรักษาความมั่นคงของครอบครัวและสร้างครอบครัวให้เป็นสุข ความมั่นคงของครอบครัว (กุลจักรวรรดิ) จะเป็นไปได้โดยอาศัยหลักการ 4 ประการ ดังต่อไปนี้ (1) สิ่งจำเป็นต้องใช้และต้องบริโภค เมื่อหมดไปต้องพยายามหาเอาไว้ใช้ให้เพียงพอด้วยวิธีการที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม (2) สิ่งของเครื่องใช้ และบ้านเรือนที่อยู่อาศัยหากทรุดโทรม จะต้องรู้จักบูรณะ ปฏิสังขรณ์ให้อยู่ในสภาพคงทนดีงามเหมือนเดิม เพื่อให้สามารถใช้ได้ดีเป็นปกติ ไม่ควรปล่อยให้ชำรุดทรุดโทรม และเสียหายโดยไม่ทำการซ่อมแซม มิฉะนั้นบ้านเรือนจะต้องตั้งอยู่ไม่ได้นาน ครอบครัวจะประสบความยากลำบาก (3) ต้องรู้จักประมาณในการใช้สิ่งของต่าง ๆ ทั้งใช้กันใช้อุปโภค ไม่ใช่จ่ายทรัพย์ที่หามาได้ฟุ่มเฟือย จนไม่มีเก็บออมเอาไว้ใช้เมื่อถึงคราวจำเป็น (4) ผู้ที่เป็นพ่อบ้านแม่เรือนต้องเป็นคนดีมีศีลธรรม มีความรัก ความเมตตาต่อกันและกัน และมีจิตใจตั้งมั่นในคุณความดี พร้อมทั้งจะเป็นหัวหน้าครอบครัวที่ดี และสร้างครอบครัวให้มีความมั่นคงและเป็นสุขอย่างถาวร (อง.จตุกก. (บาลี) 21/258/277, (ไทย) 21/258/375.)

ความสุขในครอบครัว เป็นเป้าหมายที่สำคัญอย่างหนึ่งของครอบครัวทั้งหลาย การจะมีความสุขในครอบครัวได้นั้น ผู้ที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนต้องปฏิบัติตน ดังนี้

(1) พยายามขยันหาทรัพย์ด้วยความสุจริต เพื่อให้มีความมั่นใจว่าครอบครัวจะไม่มีขาดแคลน เพราะความยากไร้ทรัพย์สินที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต จะทำให้ชีวิตมีแต่ความทุกข์ และความยากลำบาก การมีทรัพย์สินที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ทำให้ชีวิตไม่บกพร่องสิ่งจำเป็นนั้น เป็นความสุขอย่างหนึ่ง (อัตถิสุข)

(2) รู้จักใช้ทรัพย์สินที่หามาได้ให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ เช่น เลี้ยงดูตนเอง และสมาชิกทุกคนในครอบครัวให้มีความสุขพอสมควรแก่อัตภาพ การมีทรัพย์แต่ไม่นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์จะไม่ทำให้ชีวิตมีความสุข อาจจะมีทุกข์เกิดด้วยซ้ำ เช่น เกิดความเสียหาย เมื่อมีความเสียหายก็เกิดทุกข์ขึ้น ดังนั้น ความสุขอย่างหนึ่งของชีวิตในครอบครัวก็คือ ความสุขจากการได้ใช้ทรัพย์อย่างมีประโยชน์ (โภคสุข)

(3) อย่าพยายามสร้างหนี้สินใด ๆ อย่างไม่จำเป็น การมีหนี้สินนั้นเป็นทุกข์ จิตใจของผู้เป็นหนี้จะคอยกังวลและระแวงตลอดเวลา โดยเฉพาะระแวงต่อเจ้าหนี้ บางครั้ง เมื่อไม่มีทางใช้หนี้คนอื่นได้ ก็อาจจะหลบหนีเจ้าหนี้ ดำรงชีวิตอยู่อย่างไม่เป็นสุข มีตัวอย่างหลายกรณีที่มีการทะเลาะวิวาทกันระหว่างเจ้าหนี้กับลูกหนี้ ในบางกรณีถึงกับมีการฆ่าทำลายชีวิตกัน โดยเจ้าหนี้บ้าง หรือโดยลูกหนี้บ้าง เพื่อลบล้างหนี้สินที่กู้ยืม ดังนั้น ครอบครัวที่มีความสุข ต้องเป็นครอบครัวที่ปลอดจากหนี้สิน (อนณสุข) การไม่เป็นหนี้ใครนั้น ทำให้บุคคลมีความภูมิใจและเอิบอímใจว่าตนเองเป็นอิสระ ไม่มีหนี้สินติดค้างใคร

(4) ความสุขประการสุดท้าย เกิดจากการประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้อง ตามหลักศีลธรรมและถูกต้องตามระเบียบประเพณีและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของสังคม กล่าวคือ เป็นความสุขจากการประพฤติตนเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ เป็นศาสนิกที่ดีของศาสนาที่ตนเคารพนับถือ และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรที่ตนสังกัด ผู้ที่บำเพ็ญตนเป็นพลเมืองดีนั้น ไม่มีใครตำหนิติเตียน ไม่มีใครกล่าวร้ายให้โทษ มีแต่คนยกย่องสรรเสริญ และข้อนี้ทำให้บุคคลปฏิบัติดีนั้น มีความภูมิใจตนเอง และมีความยินดี ว่าตนเองไม่ประพฤติบกพร่อง เสียหาย ทำให้เกิดความสุขขึ้นในจิตใจของตน (อนวัชชสุข) (อง.จตุกก. (บาลี) 21/62/78, (ไทย) 21/62/105.)

หน้าที่ของบุตรที่มีต่อบิดามารดา

บุตร ตามรูปศัพท์ แปลว่า ผู้ที่ทำให้มารดาบิดามีความรู้สึกเอิบอím เป็นสุขใจ (ผู้ยังหทัยของมารดาบิดาให้เต็ม) เมื่อได้รับการอบรม เอาใจใส่เลี้ยงดูจากบิดามารดาแล้ว บุตรควรปฏิบัติต่อบิดามารดาบิดา ดังต่อไปนี้

(1) มีความกตัญญูรู้คุณบิดามารดา เมื่อบิดามารดา แก่ชรา เลี้ยงตนเองไม่ได้ ต้องเลี้ยงมารดาบิดาเป็นการตอบแทน รวมทั้งเอาใจใส่ปรนนิบัติเมื่อบิดามารดาเจ็บไข้ได้ป่วย

(2) รู้จักช่วยทำกิจธุระการงานต่าง ๆ ของบิดามารดา เช่น ช่วยทำการงานในบ้าน ช่วยแบ่งเบาภาระหน้าที่การงานของบิดามารดา ซึ่งประกอบอาชีพการงานนั้น ๆ ไม่ว่าจะประกอบอาชีพกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม หรืออาชีพส่วนตัวใด ๆ ก็ตาม บุตรต้องไม่นิ่งดูตาย อย่างน้อยก็ช่วยทำงานบ้านต่าง ๆ ให้เรียบร้อย

(3) ช่วยดำรงวงศ์สกุลให้ยั่งยืน โดยประพฤตินเป็นคนดี เพื่อนำชื่อเสียงมาสู่วงศ์ตระกูล และไม่ประพฤตินให้เป็นที่เสื่อมเสียแก่ชื่อเสียงของวงศ์ตระกูล

(4) ประพฤตินให้เหมาะสมกับความเป็นทายาท กล่าวคือ ประพฤตินเป็นบุตรที่ดี เชื้อฟิงโอวาท คำสอนของบิดามารดา ไม่ประพฤตินเป็นคนเกเร สร้างความทุกข์ ความเดือดร้อน แก่บิดามารดา บุตรที่เชื้อฟิงคำแนะนำสั่งสอนของบิดามารดา ทำให้บิดามารดามีความสุข และมีความภาคภูมิใจในตัวบุตร บิดามารดาจะมอบทรัพย์สินมรดกให้แก่บุตรที่ประพฤตินดีเท่านั้น ส่วนบุตรที่ทำให้พ่อแม่เป็นทุกข์ สร้างความเสื่อมเสียแก่วงศ์ตระกูล พ่อแม่อาจจะไม่มอบทรัพย์สินมรดกให้ก็ได้ เพราะประพฤตินไม่เหมาะสม

(5) บุตรที่ดีต้องรู้จักเสียละทรัพย์สินต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือสังคม โดยมอบทรัพย์สินเหล่านั้นในนามของบิดามารดา เมื่อบิดามารดาสูญเสียชีวิตไปแล้ว ควรทำบุญอุทิศส่วนบุญกุศลให้บิดามารดา ซึ่งจะเป็นการทำตนไม่ให้ลืมนามบิดามารดาผู้มีอุปการคุณ และดำเนินชีวิตของตนตามแบบอย่างที่ดีงามของบิดามารดาที่ล่วงลับไปแล้วนั้น (ที.ปา. 11/266/164.)

บิดามารดาเป็นผู้มีอุปการคุณต่อบุตรอย่างมาก เป็นบุคคลที่หาได้ยากมากอย่างหนึ่งในโลกนี้ ดังนั้นบุตรที่ดีจึงต้องปฏิบัติตนต่อพ่อแม่อย่างถูกต้องและเหมาะสม โดยปฏิบัติตามทุกข้อที่กล่าวมาทั้งหมด ไม่ควรข้ามหรือเลือกปฏิบัติเฉพาะข้อใดข้อหนึ่ง การทำเช่นนี้ ไม่ถือว่าเป็นการทำหน้าที่ของบุตรอย่างสมบูรณ์ ดังนั้น การปฏิบัติตนต่อมารดาบิดาอย่างครบถ้วนทั้ง 5 ข้อนี้ จึงจะเรียกได้ว่าเป็นบุตรที่ดีอย่างแท้จริง ซึ่งจะช่วยให้ครอบครัวมีความมั่นคง ยั่งยืน และมีความสุขตลอดไป

บทสรุป

จากที่กล่าวมาเกี่ยวกับทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมที่ปรากฏในคำสอนเรื่องทศ 6 พอลจะมองเห็นภาพได้ว่า คำสอนเรื่องทศ 6 นั้น มีแนวคิดของทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ปรากฏอยู่ เพราะกล่าวถึงความสัมพันธ์กันที่เป็นระดับต่างๆของคนในสังคม โดยมีศูนย์กลางที่ตัวของมนุษย์เอง ตั้งแต่ความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิด ไปจนถึงความสัมพันธ์ที่กลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต เมื่อมีความสัมพันธ์กันก็นำไปสู่การรักษาคุณภาพความสัมพันธ์เพื่อให้ความสัมพันธ์นั้น คงอยู่ตลอดไป บุคคลจึงต้องทำ

หน้าที่ต่อกัน การทำหน้าที่ของแต่ละคน ปรากฏในลักษณะของสถาบันทางสังคม มีสถานภาพและบทบาทเป็นตัวกำหนด เมื่อบุคคลทำหน้าที่ย่อมจะมีความต้องการหรือจุดมุ่งหมายที่แตกต่างกันออกไป อนึ่ง บุคคลเมื่อเป็นสมาชิกของสังคมแล้ว บางครั้งอาจจะต้องมีหลายบทบาท ขึ้นอยู่กับกาลเทศะและสภาพแวดล้อมต่างๆ เป็นปัจจัยประกอบที่สำคัญ การปฏิบัติหน้าที่อย่างนี้จึงทำให้สังคมมีลักษณะเป็นอินทรีย์ภาพ สมาชิกของสังคมเป็นองค์ประกอบของอินทรีย์ภาพ เปรียบสังคมเหมือนร่างกาย สมาชิกของสังคมเหมือนอวัยวะของร่างกาย ทั้งสองต่างอิงอาศัยกันและเจริญเติบโตไปด้วยกัน

นอกจากนี้ หลักคำสอนเรื่องทศ 6 ยังสะท้อนให้เห็นเรื่องสถาบันทางสังคม เช่น สถาบันครอบครัวได้แก่ มารดา บิดา บุตรธิดา สามีและภรรยา) มีลักษณะเป็นรูปธรรม เพราะเป็นกลุ่มคนที่มารวมกัน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีลักษณะเป็นนามธรรม เพราะสถาบันจะมีกฎระเบียบที่เป็นบรรทัดฐานของสถาบันนั้น เป็นแบบอย่างของพฤติกรรมที่ใช้ร่วมกันของสมาชิกในสังคม มีการกำหนดสถานภาพและบทบาทหรือตำแหน่งหน้าที่แสดงความรับผิดชอบไว้อย่างชัดเจน และสถาบันทางสังคมมีความคงทนถาวร สังคมจะไม่เสื่อมทราบใดที่ยังมีมนุษย์ พุดงาย ๆ ก็คือ ที่ได้มีมนุษย์ ที่นั่นมีสังคม ที่ได้มีสังคม ที่นั่นมีสถาบันทางสังคม

เอกสารอ้างอิง

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (2535). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, กรุงเทพฯ :

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

_____. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ

:โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์, (2548). *สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ

: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

พระมหาสุทนต์ อาภาภิโร, (2559). *พระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม*. พิมพ์ครั้งที่ 2,

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สัญญา สัญญาวิวัฒน์, (2536). *ทฤษฎีสังคมวิทยา : เนื้อหาและแนวการใช้ประโยชน์เบื้องต้น*.

พิมพ์ครั้งที่ 5, กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

E Mory S.Bogardus. (1968). *The Development of Social Thought*. New York :

David Mackay Company